

Inhoud

Voorwoord door dr. Dave Vliegthart 7

Deel 1

Waarop Kennis Berust 13

1. Het Idee en waar Het naar verwijst 15

2. Een Mystieke Ontvouwing 29

Deel 2

Aforismen over Bewustzijn zonder een Object 89

3. Gedachteniveaus 91

4. Aforismen voor Bewustzijn zonder een Object 97

5. Algemene Verhandeling van Bewustzijn zonder een Object 103

6. Toelichtingen op de Aforismen 151

Colofon

© 1994 Doroethy Leonard en Robert Briggs

© 2021 Nederlandse uitgave, uitgeverij Samsara, Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Experience and philosophy, Philosophy of Consciousness without an Object*, verschenen bij State University of New York Press, Albany, USA

Vertaald uit het Engels door Justus Kramer Schippers

Vormgeving omslag en binnenwerk: Ivar Hamelink

ISBN 978 94 93228 37 5

NUR 730

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van uitgeverij Samsara, Amsterdam.

www.samsarabooks.com

Voorwoord

‘**B**ewustzijn-zonder-een-object is.’ Beter gezegd, bewustzijn-zonder-een-object-en-zonder-een-subject is. Met andere woorden, bewustzijn gaat aan alles vooraf. Het ligt ten grondslag aan onze werkelijkheid. Dit geldt zonder meer in epistemologisch opzicht (bewustzijn moet er zijn voordat iets anders kan worden gekend) en misschien zelfs in ontologisch opzicht (bewustzijn moet er zijn voordat er iets anders kan zijn). Deze boude bewering vormt niet alleen de basis van dit boek, maar van Franklin Merrell-Wolffs (1887-1985) filosofie als geheel. Lezers van zijn eerste boek *Filosofie en Ervaring van Verlichting* (Samsara, 2020) weten dat die bewering en filosofie voortvloeiden uit zijn ‘ervaring’ van verlichting.

Na een spirituele zoektocht van vierentwintig jaar had Merrell-Wolff, naar eigen zeggen, een ‘doorbraak’ op 7 augustus 1936. Jarenlang had hij vergeefs geprobeerd om verlichting te bereiken door te zoeken naar een hoger Zelf. Echter, zoals hij zelf vertelt: ‘De laatste gedachte voor de “doorbraak” was de zeer duidelijke realisatie dat er niets was om te bereiken [...] Ik ben al Dat wat ik zoek, en daarom is er niets wat gezocht hoeft te worden. Door juist het zoeken op zich verstop ik Mijzelf van mijzelf.’ Door het Zelf (subject) voor te stellen als iets (object) dat kan worden gevonden hield hij zijn zoektocht in stand, want het is niet-iets, maar niets waarin alles verschijnt. Deze doorbraak betekende het

einde van zijn zoektocht. Maar niet van zijn inzicht. In de nacht van 8 op 9 september 1936, drieëndertig dagen later, volgde onverwacht nog een doorbraak. Hij realiseerde zich nu dat het idee van een absoluut subject (Zelf) altijd nog de tegenpool van een absoluut object (God) veronderstelt, hetgeen een subtiele dualiteit in stand houdt. Hij beseftte dat niet alleen het Zelf als subject voorafgaat aan ieder object, maar dat bewustzijn zelfs dáár nog aan voorafgaat; bewustzijn is de ruimte of beschikbaarheid waarin zowel het subject als het object verschijnt. Deze twee 'Fundamentele Realisaties,' zoals hij ze zelf noemde, bevestigden voor Merrell-Wolff het eigenstandig bestaan van bewustzijn. Het benadrukken van bewustzijn als fundament van de werkelijkheid doet denken aan de filosofie van Indiase Vedantisten en Duitse Idealisten.

De Indiase wijsgeer Shankara (8ste eeuw) wordt vaak gezien als de grondlegger van Advaita Vedanta. Advaita Vedanta leert dat zelfonderzoek (*atmavicara*) laat zien dat het Zelf (*atman*) gelijk is aan God (*brahman*). 'Gelijk aan' betekent hier niet dat het ene identiek is aan het andere —identiteit veronderstelt namelijk een onderscheid tussen verschillende zaken die hetzelfde zijn — maar dat het twee relatieve perspectieven zijn op wat absoluut niet-twee (*advaita*) is. Dit inzicht zien we ook terug in het nondualisme van moderne westerse satsang leraren. In tegenstelling tot menige van deze hedendaagse nondualisten benadrukte Shankara het bestuderen van geschriften als de Upanishaden, Brahmasoetras en Bhagavadgita en het vervullen van spirituele disciplines, waaronder het discrimineren tussen het relatieve en het absolute (*viveka*), het onthechten aan het relatieve (*vairagya*), het kweken van gemoedsrust (*samadhisatka*) en het begeren van bevrijding (*mumuksutva*).

De Duitse denker Immanuel Kant (1724-1804) wordt gezien als de grondlegger van het Duitse Idealisme. Westerse filosofen voor zijn tijd behoorden tot de rationalisten of de empiristen. Rationalisten zagen de rede als belangrijkste bron van kennis. In hun ervaring volstond het denken voor het kennen van de werkelijkheid. Empiristen daarentegen zagen de rede als een ongeschreven blad en dachten daarom dat ervaring noodzakelijk is voor het kennen van de werkelijkheid. Met zijn *Kritiek op de Zuivere Rede* (1781) wist Kant de discussie tussen de filosofische kam-

pen te beslechten door hun visies te verenigen: denken en ervaring zijn beide nodig voor het kennen van de werkelijkheid. Vrij vertaald concludeerde Kant: 'Denken zonder ervaring is leeg, ervaring zonder denken is blind.' De onzichtbare, vaste kaders van het denken moeten nog worden ingevuld door het veranderend palet aan kleuren van de ervaring om samen impressies van de werkelijkheid te kunnen schilderen.

Merrell-Wolff verwees vaak naar Shankara en Kant als zijn grote voorbeelden. Toch bestond er volgens hem een fundamenteel onderscheid tussen hun Vedanta en Idealisme en zijn Filosofie van Bewustzijn-zonder-Object. 'Het huidige systeem moet niet geïdentificeerd worden als Vedantisme of als hedendaags Idealisme, hoewel het 't resultaat is van een proces in het doorlopen van de interpretaties van die stromen en dus staat het systeem genetisch, maar niet noodzakelijkerwijs in formele zin, daar dichterbij,' zo lezen we in dit boek. Vedantisten en Idealisten identificeerden bewustzijn nog met een hoger Zelf of Geest (subject) dat gelijk is aan God (object), terwijl hij bewustzijn verstond als Dat wat zelfs nog voorafgaat aan zowel het hoogste subject (Zelf) als het hoogste object (God). Merrell-Wolff beschouwde zichzelf daarom steeds meer als een boeddhist, omdat het boeddhisme ook het bestaan van een Zelf en God ontkent. Zijn visie op het boeddhisme was echter gekleurd.

Merrell-Wolffs visie op het boeddhisme was grotendeels gebaseerd op de introductie en vertaling van *Het Tibetaans Dodenboek* (1927) door Walter Evans-Wentz. Deze tekst is afkomstig uit de Tibetaanse nyingmatraditie, waarbinnen het pad van de 'Grote Perfectie' of Dzogchen als hoogste leer wordt gezien. Dzogchen beschouwt bewustzijn als de grondslag van de werkelijkheid. Bewustzijn wordt daarbij gekarakteriseerd als de 'Grote Ruimte' — openheid, helderheid, vrijheid — waarbinnen alle subjecten en objecten (kunnen) bestaan, maar wiens eigenstandig bestaan onaangestast blijft door de aanwezigheid of afwezigheid van iets anders. Evans-Wentz's boek geniet grote populariteit in het Westen, maar weinig lezers ervan, inclusief Merrell-Wolff, beseffen hoezeer haar introductie en vertaling zijn gekleurd door Theosofie. Als overtuigd Theosoof presenteerde Evans-Wentz het Tibetaanse boeddhisme bijvoorbeeld niet als een unieke traditie, maar als een uiting van dezelfde geheime leer

die zich in verschillende tradities op verschillende wijzen heeft gemanifesteerd.

In *Filosofie van Bewustzijn zonder een Object* gebruikt Merrell-Wolff bouwstenen van onder andere het Indiase Advaita Vedanta, het Duitse Idealisme en het Tibetaanse Dzogchen als middel om zijn onmiddellijke 'ervaring' van verlichting meer systematisch te verwoorden dan in zijn eerste boek. Daar waar zijn eerste boek intieme beschrijvingen gaf van zijn verlichting tijdens het transformatieproces, biedt dit tweede boek rationele interpretaties achteraf. Volgens Merrell-Wolff resulteerden deze interpretaties in een geheel unieke filosofie. Zelfs als we haar originaliteit betwijfelen, blijft deze 'recapitulatie van een transcendent transformatieproces' minstens net zo boeiend als zijn eerdere beschrijvingen ervan.

Dr. Dave Vliegthart

Universiteit Maastricht

Auteur van *The Secular Religion of Franklin Merrell-Wolff* (Brill, 2018)

Deel I

Waarop Kennis Berust

1.

Het Idee en waar Het naar verwijst

Het is de plicht van gedegen filosofie om een Weg te zijn voor Realisatie, en niet alleen om handelingen waar te nemen en te registreren. In de oudheid was men zich daar goed van bewust; in deze zelfzuchtiger tijden is deze waarheid nagenoeg vergeten. De wel-denkende wereldburger van vandaag zou het schaamrood op de kaken krijgen als hij zich zou indenken hoe het oordeel van de toekomstige historicus zou zijn, als die over ons tijdperk schrijft. Hij zou opmerken hoe hooghartige genialiteit en vaardigheden voornamelijk dienstbaar zijn geweest aan de aardse behoeften en het gemak van een zoolganger, i.e. een 'niet gevederd, tweevoetig zoogdier van de menselijke soort', ten behoeve van zijn aanpassing aan de omgeving. De historicus zou bij het bestuderen ook opmerken met welke complexiteit technische apparaten geschikt werden gemaakt voor de onplezierigst denkbare vernietiging van datzelfde zoogdier. Als kennis dienstbaar wordt aan dergelijke doelen, is onwetendheid te verkiezen. Het is al erg genoeg dat technische kennis geen beter doel nastreeft, maar het wordt nog erger en duisterder als de adellijke Koningin van Kennis naar beneden wordt gesleurd tot het niveau van dienstmaagd van aardse wetenschap. Toegegeven, door haar vorm en methode kan aardse wetenschap alleen haar ultieme rechtvaardiging vinden in de praktische toepassing, maar het is de ware plicht van de filosofie om een waardevoller en meer ultiem belang te dienen. Het is de eeuwige functie van de Goddelijke Wijsheid om kennis